

Aan: de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, mr. drs. Ingrid van Engelshoven
Betreft: Internetconsultatie *Wetsvoorstel versterken positie mbo-studenten*

Amsterdam, Den Haag, Leiden en Spijkenisse, 16 januari 2019

Excellentie,

De Coalitie Studerende Moeders (hierna: de Coalitie) is bijzonder verheugd met het Wetsvoorstel versterken positie mbo-studenten, met name omdat dit voorstel een zwangerschapsverlof voor studerende vrouwen introduceert.

In 2015 is de Coalitie ontstaan als gevolg van de langdurige en wijdverspreide discriminatie in het mbo en hoger onderwijs van vrouwen die in verwachting zijn en/of de zorg hebben voor jonge kinderen. Vanaf die tijd heeft de Coalitie in verschillende brieven de knelpunten benoemd en oplossingen aangedragen. Wij waarderen het zeer dat het ministerie van OCW onze klachten serieus heeft genomen met als resultaat het voorliggende wetsvoorstel.

Een aantal eisen die we in onze [brief](#) van maart 2017 hebben geformuleerd komen met het wetsvoorstel aan de orde: zwangerschapsverlof, financiële ondersteuning, een nadrukkelijke plek voor afspraken in verband met zwangerschap in de onderwijsovereenkomst en het BSA. Dat zijn belangrijke stappen waar wij met deze brief graag een reactie op willen geven.

Algemeen

Voorkomen gender- en zwangerschapsdiscriminatie

Zwangere studenten en studerende moeders vormen een bijzonder kwetsbare groep als het om discriminatie in het onderwijs gaat. Veel problemen die zij ondervinden bij het studeren komen voort uit het gebrek aan regelingen en/of voorzieningen die zien op zwangerschap of moederschap, een gender/sekse-specifieke eigenschap. Zwangerschap als reden om geen toegang te krijgen tot onderwijs of zelfs over te gaan tot uitschrijving van studenten is een klassiek voorbeeld van genderdiscriminatie en helaas aan de orde van de dag.

Het gebrek aan aandacht voor zwangerschaps- en genderdiscriminatie in het onderwijs staat in schril contrast met de aandacht die het kabinet aan deze onderwerpen besteedt in het kader van arbeid. Belangrijke voorbeelden hierbij zijn het nationale actieplan arbeidsmarktdiscriminatie¹ en de investering in een Leven Lang Ontwikkelen.²

Wij betreuren het daarom zeer dat de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel het zwangerschapsverlof niet in het kader van discriminatiebestrijding plaatst. De toelichting bij het wetsvoorstel stelt daarentegen dat de groep zwangere studenten “weinig erkenning ervaart” door de huidige regelgeving. Met deze formulering wordt aan de kern van de zaak voorbij gegaan: het gaat niet om ‘erkenning’ van de problemen die zwangere studenten ervaren, het gaat om het bestrijden en voorkomen van discriminatie. Het voorkomen daarvan is een plicht die op de staat rust en geen vrijblijvend gebaar.³ Dat is de kern van het onderzoek dat door de Vrije Universiteit is uitgevoerd en waar het Ministerie van OCW in de toelichting bij dit wetsvoorstel ook naar verwijst.⁴

Zelfs bij ernstige gevallen van zwangerschapsdiscriminatie (h)erkennen veel onderwijsinstellingen niet dat er sprake is van discriminatie. Dit is de ervaring van het Steunpunt Studerende Moeders en de Coalitie. Het is én heel vanzelfsprekend in het onderwijs om zwangere studenten te bevoogden, én scholen blijken nauwelijks op de hoogte te zijn van wat genderdiscriminatie precies inhoudt. Met name indirecte discriminatie blijkt een lastig concept te zijn. Dit geldt niet alleen voor mensen die werkzaam zijn in het onderwijs, maar ook voor de Inspectie voor Onderwijs. Men denkt nog te vaak dat (indirecte) discriminatie alleen gaat over het doelbewust maken van onderscheid. Discriminatie kan echter ook een onbedoeld neveneffect zijn van schijnbaar neutrale regels. Bovendien kunnen zwangerschap en zorgtaken nooit een geoorloofde reden zijn om iemand uit te sluiten.

Wij adviseren daarom om de instellingen de zwangerschapsprotocollen niet zelf op te laten stellen. Voorkomen moet worden dat er een diversiteit aan protocollen en uitvoeringspraktijken ontstaat die geen recht doet aan het discriminatieverbod dat jegens elke zwangere en pas bevallen student geldt.

Op grond van de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) is er sprake van genderdiscriminatie wanneer de onderwijsinstelling geen uitzonderingsclausule opneemt ten aanzien van onderwijsverplichtingen voor zwangere studenten ofwel studenten die zorgdragen voor kinderen. Dat is ook het geval wanneer de onderwijsinstelling geen specifieke voorzieningen voor deze studenten treft zonder dit nalaten te kunnen

---

¹ Hoofdpijnenbrief Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie 2018-2021, Ministerie SZW, 19 juni 2018.

² Kamerbrief Leven Lang Ontwikkelen, Ministeries SZW en OCW in samenwerking met Economische Zaken, 27 september 2018.

³ Art. 14 EVRM (verbod op discriminatie) jo. art. 2 eerste protocol EVRM (recht op onderwijs), Art. 10 VN-Vrouwenverdrag, Art. 14 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, Art. 22 Universele verklaring van de rechten van de mens.

⁴ Student, Zwanger en gelijke behandeling, Vrije Universiteit, 20 december 2016, https://www.vu.nl/nl/Images/Student_zwanger_gelijke_behandeling_dec2016_tcm289-795944.pdf (bezocht op 15 januari 2019), zie ook pagina 3, noot 14, van IAK.

rechtvaardigheden.⁵ Het toezichthoudend comité van het VN-Vrouwenverdrag heeft recent de Nederlandse regering aanbevolen de negatieve effecten van dit gebrek aan beleid van onderwijsinstellingen ten aanzien van zwangere studenten aan te pakken.⁶ Het Europees parlement heeft in 2007 reeds alle lidstaten opgeroepen om een regelgevend kader te schetsen met maatregelen ten behoeve van jonge vrouwen in de Europese Unie om gezin en studies met elkaar te verzoenen ([2006/2276\(INI\)](#)).

Zoals we hieronder verder uitleggen, zijn we van mening dat op hier voor een belangrijk deel moet in worden voorzien door middel van wetgeving. Daarnaast kan worden verwezen naar de handleiding 'zwangere studenten en studerende ouders in het mbo' geschreven door het Steunpunt Studerende Moeders die belangrijke aanbevelingen bevat met betrekking tot de preventie van discriminatie in onderwijsinstellingen.

Als Coalitie zijn wij bovendien meer dan bereid om een bijdrage te leveren aan de vormgeving van het flankerend beleid dat naast de wettelijke verankering van onder meer het studiefonds ontwikkeld gaat worden. Met name de kennis van het Steunpunt Studerende Moeders is daarin naar onze mening van grote waarde en in onze ogen dan ook onmisbaar als samenwerkingspartner.

Verder pleiten we in dit kader voor het trainingen van onderwijsinstellingen als ook de Inspectie van Onderwijs in het herkennen en signaleren van (indirecte) genderdiscriminatie.

Verbreiden doelgroep

Het wetsvoorstel leggen de rechten van studenten tijdens de zwangerschap vast. Maar ook in de tijd daarna kan er sprake zijn van genderdiscriminatie.

Vijftien jaar geleden al heeft het College voor de Rechten van de Mens (toen nog Commissie Gelijke Behandeling) geconcludeerd dat zwangere studenten of studenten met zorgtaken die co-schappen volgen ernstig belemmerd worden door het ontbreken van een voor hen specifieke regeling. Er kan hierdoor sprake zijn van indirect onderscheid naar geslacht.⁷ Deze conclusie wordt onderschreven door het onderzoek van de Vrije Universiteit.⁸

Wij adviseren daarom het huidige wetsvoorstel uit te breiden zodanig dat de wet ook geldt voor (alleenstaande) ouders die vanwege zorgtaken belemmerd worden in het voldoen aan de eisen van de opleiding.

Zwangerschapsverlof opnemen in de Wet studiefinanciering 2000

Een zwangerschapsverlof is alleen effectief als je deze kan financieren. Wij zijn dan ook verheugd dat het wetsvoorstel hierin voorziet.

---

⁵ College voor de Rechten van de Mens, 17 juni 2014, Oordeelnummer 2014-72.

⁶ Conclusies bij de zesde rapportage, 18 november 2016. , punten 33b en 34 b. Zie verder Kamervragen naar aanleiding van dit rapport (*Kamerstukken II* 2016-77, 2016Z21596).

⁷ Commissie Gelijke Behandeling, inzake het combineren van co-schappen met zwangerschap en zorgtaken, 11 november 2004, CGB-advies/2004/087.

⁸ https://www.vu.nl/nl/Images/Student_zwanger_gelijke_behandeling_dec2016_tcm289-795944.pdf; zie ook Zie ook Eleveld e.a., *NJB* 2017 (5), p. 311-318.

Doelgroep breder

Echter, indien dit voorstel enkel voorziet in ondersteuning van studenten die geen recht (meer) hebben op studiefinanciering, dan vallen alle zwangere BOL-studenten buiten te boot, terwijl juist voor hen de financiële consequenties veel ingrijpender zijn. Vooral voor wat betreft de prestatiebeurs voor mbo niveau 3 en 4 is dit een kwetsbare groep.

Gelijkheidsbeginsel

Hoewel wij van mening zijn dat het in veel situaties wenselijk is dat onderwijsinstellingen zelf over een studiefonds beschikken om effectief maatwerk te kunnen bieden, lijkt dit ons waar het gaat om zwangerschap niet het beste oplossing.

De Coalitie geeft er nadrukkelijk de voorkeur aan om de financiering van het zwangerschapsverlof in het onderwijs door middel van de Wet studiefinanciering 2000 te laten regelen. Het is ons niet duidelijk wat de voordelen zijn om dit over te laten aan afzonderlijke onderwijsinstellingen. Zwangerschap behoeft in deze geen maatwerk en het is gemakkelijk aan te tonen.

Door de financiering van het zwangerschapsverlof over te laten aan de onderwijsinstellingen loopt de zwangere en pas bevallen student een hoger risico op discriminatie en willekeur. Dit blijkt uit onderzoek van de Lsvb naar de uitvoeringspraktijk in het geval van de profileringsfondsen waar de HBO en Universitaire instellingen verantwoordelijk voor zijn.⁹ Dat is ook de ervaring van het Steunpunt Studerende Moeders. Het Steunpunt Studerende Moeders ontvangt veel klachten over willekeur en discriminatie in het kader van die fondsen binnen deze onderwijsinstellingen.

Vandaar dat de Coalitie ervan overtuigd is dat een nationale wettelijke regeling voor de financiering van zwangerschapsverlof de sterkste waarborg biedt tegen discriminatie en willekeur. Daarbij komt, zoals we hieronder verder aan de orde stellen, dat mbo studenten geen rechtstoegang hebben tot het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs als een aanvraag om financiële ondersteuning afgewezen wordt.

Een regeling via de Wet studiefinanciering 2000 zal minder tot geen regeldrukkosten met zich mee brengen voor de onderwijsinstellingen en biedt ook praktische voordelen. Deze wet kent immers al een regeling voor die gevallen waar er complicaties optreden tijdens een zwangerschap. Dit betekent dat noch in de Wet Studiefinanciering, noch in de uitvoeringspraktijk van de DUO veel gewijzigd hoeft te worden.

Eenoudertoeslag

Voordeel is ook dat de DUO eveneens verantwoordelijk is voor het uitkeren van de eenoudertoeslag. Deze toeslag zou dus mooi aansluiten op de toeslag voor het zwangerschapsverlof. We pleiten er in dat kader dan ook voor om die eenoudertoeslag in alle gevallen, dus ook voor studenten op niveau 3 + 4, als gift uit te keren. Deze toeslag is bestemd voor de zorg van kinderen en hoort niet afhankelijk van de schoolprestatie van de moeder gesteld te worden. Het kind dient hier leidend te zijn, niet de onderwijsprestatie.

Commentaar op het wetsvoorstel

---

⁹ <https://lsvb.nl/wp-content/uploads/2017/07/DEF-Onderzoeksrapport-Staat-van-het-profileringsfondsen.pdf>

Een studiefonds

We plaatsen verder een aantal kanttekeningen bij het huidige voorstel voor een instellingsgebonden studiefonds.

Ten aanzien van het recht financiële ondersteuning wordt de voorwaarde gesteld dat de student die een aanvraag doet voor financiële ondersteuning *geen* recht heeft op studiefinanciering (art. 8.1.5a WEB nieuw). Het is niet duidelijk waarom deze voorwaarde geldt. Deze voorwaarde vinden we niet in artikel 7.51 WHW dat de grondslag vormt van het profleringsfonds hoger onderwijs.

Wij pleiten ervoor om bij art. 8.1.5a WEB (nieuw) deze voorwaarde te laten vervallen.

We adviseren daarnaast om in art. 8.1.5a WEB (zowel lid 2) het recht op financiering op te nemen indien de student alleen de zorg draagt over minderjarige kinderen en de student studievertraging oploopt als gevolg van de zorg voor een kind.

Wij adviseren om in Artikel 8.1.5d lid 2 WEB (nieuw) 'de verplichting verbinden dat de student feitelijk studerend is' nader toe te lichten. In de huidige formulering is ons niet duidelijk wat verstaan wordt onder 'feitelijk studerend'.

Bindend Studie Advies (BSA)

Op dit moment moet bij het bindend studieadvies al rekening gehouden worden met persoonlijke omstandigheden. Door te specificeren bij wettelijke regeling dat zwangerschap en bevalling hier ook onder valt, wordt de positie van zwangere en pas bevallen studenten versterkt. Deze wijziging juichen wij toe.

Volgens het voorstel tot wetwijziging zullen de persoonlijke omstandigheden gespecificeerd worden bij ministeriële regeling. Daarbij wordt gesteld dat met deze regeling het hoger onderwijs wordt gevolgd. Dit is echter niet het geval. Art. 7.8b WHW, lid 7 schrijft immers voor dat de regeling van persoonlijke omstandigheden bij *AMvB* plaatsvindt. Dit is ook gebeurd in het Uitvoeringsbesluit WHW. Een *AMvB* is een sterkere vorm van regulering dan een ministeriële regeling. Daarnaast zijn wij van mening dat de doelgroep van de uitzondering dient te worden uitgebreid naar ouders die de zorg dragen voor een minderjarig kind.

Vandaar ons advies om ter aanvulling bij art. 8.1.7a lid 5 op te nemen :

(Kan ook in 8.1.7a eerste lid, en dan een nieuwe sub > D Verruiming; ook voor de student die de zorg draagt over minderjarige kinderen) bij *AMvB* wordt in ieder geval een uitzondering opgenomen voor zwangere én pas bevallen studenten, en/of studerende ouders die als gevolg voor de zorg over een minderjarig kind niet aan de eisen van het bindend studieadvies voldoen.

Aanvullende maatregelen ter voorkoming van discriminatie

Op grond van de redenen die we hierboven hebben genoemd zijn we van mening dat de doelgroep van de in art. 8.1.7 lid 1 WEB voorgestelde regeling, waarin wordt bepaald dat zwangerschap en bevalling een geldige reden is voor afwezigheid, dient te worden verruimd naar studerende ouders die de zorg dragen voor een minderjarig kind, waarvan

alleenstaande ouders in het bijzonder. Daarnaast zijn een aantal aanvullende regelingen nodig die discriminatie tegengaan van zwangere studenten en studerende ouders die de zorg dragen voor jonge kinderen. Hiervan noemen we de volgende:

In aanvulling op het voorgestelde art. 8.1.7 lid 1 WEB:

- Het recht op een flexibel studieprogramma, indien noodzakelijk voor een succesvolle voortzetting van de studie.
- Een uitzonderingsmogelijkheid op de aanwezigheidsplicht in het onderwijs en tijdens onderwijs gerelateerde activiteiten
- Het recht op een flexibel stageprogramma, indien noodzakelijk voor een succesvolle voortzetting van de studie.
- Het recht op tijd en ruimte voor het geven van borstvoeding.

Ten aanzien van het verval studiepunten:

In de WEB is geen regeling verval studiepunten vastgelegd, maar afzonderlijke mbo-instellingen kunnen dit wel vaststellen. Ons voorstel is om in het voorgestelde art. 8.1.3 lid 3 onder h WEB (rechten en plichten onderwijsovereenkomst) in ieder geval het volgende op te nemen: mbo-onderwijsinstellingen die een regeling verval studiepunten hanteren zouden in de onderwijsovereenkomst op moeten nemen dat de regeling wordt verlengd voor studenten die tijdens de studie zwanger zijn geweest met de duur van het zwangerschapsverlof. Op vergelijkbare wijze zou een bepaling opgenomen moeten worden die de regeling voor studenten die de zorg dragen voor minderjarige kinderen verlengt met de duur van de periode dat de studenten niet konden studeren in verband met de zorg voor minderjarige kinderen.

Ten aanzien van de toelating tot het onderwijs:

In aanvulling op de uitzondering die ten aanzien van het bindend studieadvies voor zwangere en pas bevallen studenten wordt gemaakt, is het ook wenselijk om een uitzondering te maken betreffende beslissingen aangaande de toelating tot de opleiding, zoals geregeld in art. 8.1.1.c lid 3 onder b WEB. Dit kan gerealiseerd worden door te bepalen dat de studieduur die is opgegaan aan zwangerschap of bevalling of ziekte als gevolg van zwangerschap of bevalling, en/of de zorg voor minderjarige kinderen, niet mag worden meegeteld bij de termijn van zes jaar waaraan in art. 8.1.1.c lid 3 onder b WEB wordt gerefereerd.

Rechtsbescherming

Rechtsbescherming is al lange tijd een groot probleem in het mbo: het ontbreekt de WEB aan wettelijke en kenbare procedures. De mbo-student staat geen rechtsgang open bij het publiekrechtelijke College van Beroep voor het Hoger onderwijs (CHBO) waar studenten uit het hoger onderwijs wel bij in beroep kunnen gaan tegen een beslissing van hun onderwijsinstelling. Dit betekent dat de mbo-student op grond van dit voorstel slechts in (hoger) beroep kan gaan bij de kantonrechter als zij het niet eens is met de beslissing van het bevoegde gezag. Hiermee worden voor mbo-studenten hogere drempels bij de rechtstoegang opgeworpen dan voor andere studenten die hoger onderwijs volgen.

Dit zijn ernstige gebreken als het om de toegang tot onderwijs gaat. Op grond van internationaal recht kan zelfs geconcludeerd worden dat het wetsvoorstel niet voorziet in een effectief rechtsmiddel bij gebrek aan kenbare - en in het geval van studenten: betaalbare - procedures.¹⁰

Aanpassingen artikel 27a (Wijziging Wet op het onderwijstoezicht) en artikel 47b Wijziging Wet op de expertisecentra > in het artikel staat dat onder afwezigheid wordt verstaan > sub b: zwangerschap/bevalling. Ook hier dient de wijziging 'zorg voor minderjarige kinderen' doorgevoerd te worden.

Monitoring & Evaluatie

In de Memorie van Toelichting staat dat de maatregelen waar dit wetsvoorstel in voorziet "waar relevant" gemonitord zullen worden. Dat is in het geval van bestrijden van discriminatie onvoldoende. Zowel het VN Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) als het VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap eisen van een partij bij deze verdragen dat discriminatoire obstakels proactief verwijderd worden. Dat kan alleen als er ook data en kennis vergaard worden.

Wij pleiten er daarom voor om, analoog aan hetgeen het wetsvoorstel bepaalt in het geval van de mbo-verklaring, ook actief op zwangerschapsdiscriminatie te monitoren. Een additionele evaluatie van de desbetreffende maatregelen na vier jaar zou wenselijk zijn.

Tot slot willen wij in overweging geven om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de wettelijke bescherming van zwangere vrouwen en studerende (alleenstaande) moeders op het hbo en de universiteiten te verbeteren.

Hoogachtend,
De Coalitie Studerende Moeders:

Stichting Steunpunt Studerende Moeders
Het Public Interest Litigation Project (PILP) van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)
Stichting Bureau Clara Wichmann
Vereniging Vrouw en Recht Clara Wichmann
FNV Vrouw
De Nederlandse Vrouwenraad

---

¹⁰ *Gherghina/Roemenië*, EHRM 9 juli 2015, zaaknr. 42219/07, § 85